

27.3

FREDAGSSERIEN 11

Musikhuset kl. 19.00

Hannu Lintu, dirigent

Mikhail Petrenko, bas

Polyteknikernas Kör, instud. **Saara Aittakumpu**

Richard Strauss: Metamorfoser för 23 solostråkar

26 min

PAUS 20 min

*Dmitrij Sjostakovitj: Symfoni nr 13 "Babij Jar"
b-moll op.113 för basbaryton, manskör och orkester*

60 min

I Babij Jar

II Humor

III I butiken

IV Rädslor

V Karriär

Paus ca kl. 19.35. Konserten slutar ca kl. 21.10.

Sänds direkt på Yle Teema, Yle Radio 1 samt på webben (yle.fi/rso).

RICHARD STRAUSS (1864–1949): METAMORFOSER FÖR TJUGOTRE SOLOSTRÅKAR

Richard Strauss *Metamorfoser för 23 solostråkar* kom till under de sista månaderna som kriget rasande i Europa. Kompositionen blev färdig i mars 1945. Den fick den litet kryptiska underrubriken "*In memoriam*", vilket har lett till varierande tolkningar om avsikt och "budskap". Man har frågat sig vems minne stycket är tillägnat och Strauss hårdaste motståndare har påstått att han sörjde nazismens nära förestående undergång eller rent av Hitlers väntade självmord. Enligt en tolkning som är lättare att acceptera sörjde Strauss den tyska kulturens, speciellt operans undergång. I operahuset som bombats sönder och samman hade han ju så att säga hört till "möblemanget". Han berättade själv att hans hjärta blödde inför den hemska åsynen.

Rubriken *Metamorfoser* hänvisar till en skrift av Goethe, där denne hävdar att grundorsaken till alla krig är människans benägenhet att förändras efter minsta provokation: glömma sin mänsklighet och sjunka ner på vilddjurens nivå. Senare har bland andra William Golding tagit fasta på denna tolkning i sin roman *Flugornas herre*. *Metamorfoser* är oerhört mångdimensionell och välavvägd musik för stråkorkester, en veritabel fest för Strauss suveräna känsla för polyfoni. Det är be-tecknande att han i stället för stråkor-

kester angav besättningen som tjugotre solostråkar. Ensemblen behandlas med stor fantasi både som en halv-solistisk brokig grupp och som en orkestral samstämmig helhet. Själva musiken spinns ihop och nystas upp med omsorgsfullt motiverade gester. Lätt igenkännbara teman lindas in i varandra och skapar ett fint nätverk där allt påverkar allt. Jag nämner ytterligare en detalj som anknyter till den tyska traditionen: Strauss berättar att han lånat ur basstämman nära slutet i sorgmarschen i Beethovens *Eroica*. Han påstår sig först i detta skede ha funnit ett tematiskt samband med sitt eget material, men jag påstår att han talade mot bättre vetande. I själva verket har sorgmarschtemat som avviker bara litet från originalet (det som också påminner om en senare konstruktion kallad för "*Albinonis Adagio*") hela tiden varit närvarande som ett av de bärande motiven. Det torde inte vara möjligt att tonsättaren själv skulle vara den sista att märka ett faktum som en vanlig lyssnare upptäcker genast i början. Det som är viktigt är bara att Strauss tog med Beethovens djupt tragiska sorgmarsch i detta fina och humanistiska verk vars starka budskap lyder: aldrig mera.

DMITRIJ SJOSTAKOVITJ (1906–1975): SYMFONI NR 13 "BABIJ JAR"

Judedeföljelserna har en central ställning i Dmitrij Sjostakovitjs *Symfoni nr 13*. Ämnesvalet påverkade starkt sym-

fonins öde. Man försökte förhindra uruppförandet på alla tänkbara sätt men då det slutligen förverkligades i Moskva "som av en slump" (tonsättarens eget uttryck), blev evenemanget automatiskt en minnesvärd demonstration mot intolerans och förföljelse. Svårigheterna berodde på att det skedde på Hrusjtjovs tid – året var 1962 – och stalinismen hade således redan fördömts flera år tidigare, men de anti-judiska attityderna hade man inte ens för avsikt att bli av med i sovjetsamhällets politiska praxis. Det politiska maskineriet försökte vingklippa konsten som motsatte sig antisemitismen redan innan den fick luft under vingarna. *Trettonde symfonin* stötte både på institutionella hinder och (enligt tonsättarens ord) "fegt och skamligt beteende" på individuell nivå. Det blev nästan omöjligt att få en konsertsal, en kör och en orkester. Med hot om svårigheter i karriären övertalades den ena bas-sångaren efter den andra att avstå från uppdraget. Till slut framfördes ändå detta överväldigande monument publikt och sedan dess har det blivit känt som en av de centrala hörnstenarna i Sjostakovitjs produktion.

Symfonin är tonsatt till dikter av Jevgenij Jevtusjenko som ursprungligen publicerades i *Literaturnaja Gazeta*. Det var närmast den första dikten, symfonins titeldikt *Babij Jar*, som kom i tänderna på partieliten. Den berättar om ett massmord på judar gjort av nazisterna som uppdragats genom ett stort gravfynd. Samtidigt antyder dikten att detta inte var okänt i Sovjetunionen heller. Fastän den litterära tidskriften var ett mycket viktigare organ för värnandet

om det politiska innehållet i den sovjetiska konsten än musiklivets slingrande turer, hade man inte fäst någon uppmärksamhet vid diktens "suspekta" innehåll innan Sjostakovitj tagit sig an ämnet. Detta vittnar om hur rädd sovjetledningen var om sitt internationella rykte.

Dikten *Babij Jar* får en oemotståndlig musikalisk gestalt i symfonins första sats. De övriga fyra satserna baserar sig också på skarpa samhällskritiska texter som utforskar den nationella moralen men de vållade inte fullt så stor politisk uppståndelse. Andan är mörk och dystert också i detta monumentala verk liksom i den följande *Fjortonde symfonin*, som påminner om en sångcykel. Detta är visserligen ett bekant fenomen i mästarens hela produktion, där den innerliga humorn inte precis brukar florerar. Däremot hör den nattsvarta galghumorn, sarkasmerna och de sardoniska grimaserna till det centrala innehållet och drivkraften i Sjostakovitjs musik. Symfonins andra sats heter paradoxalt nog *Humor* men fastän dess grundfunktion är att berätta om att makthavarna aldrig har förstått sig på komik, kommer den även att som biprodukt upplysa om att humorn inte heller hör till Sjostakovitjs mest typiska arsenal. Symfonins klangbild fördunklas av en bassolist och en enstämmigt deklamerande manskör bestående enbart av basar. Och då också orkestersatsen är färgad med svarta penseldrag ger resultatet en garanterat oförskönad bild av det dödsallvarliga ämnet.

Jouni Kaipainen

HANNU LINTU

Hösten 2013 tillträdde Hannu Lintu som Radions symfoniorkesters åttonde chefsdirigent. Lintu fortsätter därmed sitt mångåriga och framgångsrika samarbete med RSO.

Hannu Lintu har studerat i dirigentklassen vid Sibelius-Akademien för Jorma Panula, Eri Klas och Ilja Musin. Lintu kompletterade sin utbildning bl.a. vid sommarakademien i Siena för Myung Whun Chung. Han vann Den nordiska dirigenttävlingen 1994 och utexaminerades från Sibelius-Akademien våren 1996.

Tidigare har Lintu varit chefsdirigent och konstnärlig ledare för Tammerfors filharmoniska orkester och Helsingborgs symfoniorkester, chefsdirigent för Åbo stadsorkester och förste gästdirigent för irländska RTÉ National Symphony Orchestra. Lintu samarbetar också regelbundet med kammarorkestern Avanti! och år 2005 var han konstnärlig ledare för orkesterns sommarfestival i Borgå. Lintu har gjort inspelningar för skivbolagen Ondine, Alba, Naxos, Ricordi, Claves, Hyperion och Danacord. Ett av hans stora kommande projekt är kompletta inspelningar av Mozarts pianokonsert med Angela Hewitt samt Enescus symfonier. Framledes kommer Lintu och RSO att göra en hel del inspelningar med mångsidig repertoar.

Förutom de främsta inhemska orkestrarna har Lintu dirigerat bl.a. radioorkestrarna i Berlin, Paris, Frankfurt, Stuttgart, Amsterdam och Madrid samt ett flertal orkestrar i Nord- och

Sydamerika (bl.a. symfoniorkestrarna i Toronto, Houston, Baltimore, Cincinnati, Pittsburgh och St Louis samt Los Angeles Philharmonic i Hollywood Bowl), i Asien (Tokyo och Kuala Lumpur) samt i Australien (bl.a. symfonikerna i Sydney och Melbourne). Under säsongen 2012–2013 gästdirigerade Lintu bl.a. Sydney Symphony Orchestra, London Symphony Orchestra, Minnesota Symphony Orchestra, NDR:s symfoniorkester och flera av BBC:s orkestrar.

MIKHAIL PETRENKO

Mikhail Petrenko hör de mest uppskattade bassångarna i världen. Under denna säsong sjunger han Bartóks Riddar Blåskäggs borg på Metropolitan i New York och konserterar som solist med bland andra Bambergers symfoniker och Sveriges Radios symfoniorkester.

Petrenko föddes i S:t Petersburg och studerade vid Rimskij-Korsakov-konservatoriet i professor Minzjilkievs klass. Han har vunnit pris i Rimskij-Korsakov-, Elena Obraztsova- och Maria Callas New Verdi Voices-sångtävlingarna.

Petrenko uppträder i de betydande konsertsalarna och operahusen på olika håll i världen. Han har sjungit under ledning av bland andra Valerij Gergijev, Esa-Pekka Salonen, Pierre Boulez, Yannick Nézet-Séguin och Simon Rattle. Förutom Bartóks Riddar Blåskägg har Petrenko sjungit Borodins Prins Igor på Metropolitan och Mefisto

i Gounods Faust på Nederländska operan.

Med Berliner Philharmoniker och Simon Rattle har Mikhail Petrenko spelat in på skiva Rachmaninovs Klockorna för Warner Classic.

POLYTEKNIKERNAS KÖR

Polyteknikernas Kör är en finsk akademisk manskör som grundades år 1900. Den är känd för sitt moderna och fördomsfria grepp. Kören är fortfarande trogen sina rötter och stommen i repertoaren är den starka finska nationalromantiska manskörstraditionen. PK sjunger huvudsakligen klassisk musik från madrigaler till nutida musik, men även underhållningsmusik från inhemska schlager via barbershop och teknologsånger till serenader.

Kören gästuppträder regelbundet med landets ledande symfoniorkestrar och turnerar utomlands med dem. Sibelius Kullervo har kören sjungit i de berömda konsertsalarna i Europa, vid musikfestspelen på Kanarieöarna och även i nya världen tillsammans med Helsingfors stadsorkester, Radions symfoniorkester och utländska orkestrar. Förutom Kullervo har repertoaren i hemlandet också bestått av mästerverk av bland andra Schubert, Strauss, Stravinsky och Sjostakovitj.

Körens konstnärliga ledare är Saara Aittakumpu.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) har som sin uppgift att producera och befrämja inhemsk musikkultur. Hannu Lintu tillträdde som orkesterns chefsdirigent hösten 2013. RSO:s hedersdirigenter är Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Den ursprungliga Radioorkestern grundades år 1927 och bestod då av tio musiker. På 1960-talet utvidgades ensemblen till fulltalig symfoniorkester. RSO:s tidigare chefsdirigenter är Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Utöver de klassisk-romantiska mästerverken ingår en hel del nutida musik i RSO:s repertoar. Orkestern uruppför årligen ett flertal egna beställningsverk. Till RSO:s uppgifter hör även att spela in all finsk orkestermusik för radions arkiv och lösa in rättigheterna till dessa inspelningar. Under spelåret 2014–2015 uruppför orkestern fyra verk som beställts av Yle. Därtill består programmet bland annat av Strauss färgstarka tondikter, Sjostakovitjs symfonier samt Haydns stora oratorium Skapelsen. Orkestern får även gästspel av bland andra dirigenterna Leonard Slatkin, Kent Nagano, Herbert Blomstedt och Esa-Pekka Salonen, sopranen Karita Mattila, altviolinisten Tabea Zimmermann och pianisten Olli Mustonen.

RSO har spelat in verk av bland andra Ligeti, Eötvös, Nielsen, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt premiärinspelat Launis> opera Aslak Hetta. Orkesters

skivinspelningar har fått ett flertal pris: bland annat BBC Music Magazine Award, Prix de l'Académie Charles Cros och MIDEM Classical Award. Skivan med violinkonserten och orkesterverk av Ligeti hörde till Editor's Choice i tidskriften Gramophone i februari 2014.

RSO turnerar regelbundet på olika håll i världen. Till höjdpunkterna under säsongen 2013–2014 hörde en framgångsrik konsert under chefsdirigenten Hannu Lintus ledning i Musikverein i Wien som ingick i orkesterns turné i Mellaneuropa. Under spelåret 2014–2015 framträder orkestern och Hannu Lintu i Stockholm och företar en turné i hemlandet. Med dirigenten Joshua Weilerstein gästspelar RSO vid EBU-festivalen i Bukarest.

RSO:s radiokanal är Yle Radio 1 som radierar alla orkesterns konserter. I allmänhet sänds både de inhemska och utländska konserterna direkt. På RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) kan konserterna avlyssnas live och ses med hög resolution. En stor del av konserterna televiseras också direkt på Yle Teema.